

DELO

Pomen mladinskega praznika na Opčinah

glasilo KPI za slovensko narodno manjšino

Leto XXV. - Štev. 12 (814)

T R S T - 13. julija 1973

50 lir

Imenovana je nova vlada

KPI bo vodila aktivno in obenem strogo opozicijo

Nova vlada levega centra je sestavljena. Izdelan je tudi njen program, o katerem bo razpravljajal parlament. Nadaljuje se intenzivna politična dejavnost. Odras te dejavnosti je tudi intervju, ki ga je dal za revijo «Rinascita» generalni tajnik KPI tov. Enrico Berlinguer. Iz tega intervjuja povzemamo naslednje misli:

Kot je znano, je KPI svojčas napovedala, da bo proti vladi levega centra vodila drugačno politiko kot proti vladi desnega centra. Toda nova vlada, njen program in celo njena sestava ne ustrezajo v celoti obstoječi politični, gospodarski in socialni stvarnosti, v kateri se nahaja država.

S padcem Andreottijeve vlade je nastal nov položaj, ki je v bistvu ugodnejši od prejšnjega. Andreotti je padel zaradi pobud, ki so jih sprožili komunisti in sindikalno gibanje.

Razbitje z desničarskimi strankami in odprtje proti socialistični stranki, ki izjavlja, da hoče nadaljevati enotno politiko v sklopu celotnega delavskega gibanja, ni malenkostna stvar. Položaj je zato bolj odprt, ker obstajajo ugodni pogoji za delavski in demokratični boj.

Vendar pa obstajajo še vedno notranje in zunanje sile, ki se bodo prav gotovo posluževale vseh sredstev, da bi uresničile svoje prevratniške načrte.

Toda pri sestavi nove vlade se je ponovila običajna praksa prevelikega števila ministrov in podtajnikov. Sprememba usmeritve se je torej slabo začela in ne jamči potrebne učinkovitosti za bistveno spremembo.

Program nove vlade sicer vsebuje antifašistično obvezo in napo-

ved boja proti inflaciji, toda ali bodo praktični ukrepi, ki jih bo sprožila nova vlada, zadostni za doseg teh ciljev? Upoštevati je namreč treba, da še vedno obstaja velik prepad med konjunkturo politiko in politiko reform.

Čudno je, da politične sile, ki so se udeležile pogajanj za sestavo nove vlade, niso sprožile načelnega vprašanja o protiustavnosti policijskega pripora. Demokristjani hočejo obdržati popoln monopol nad RAI-TV.

Glede kratkoročne akcije KPI je tov. Berlinguer dejal, da bo zadevala predvsem boj proti naraščanju življenjskih stroškov, politiko razvoja zaposlovanja, rešitev problemov italijanskega Juga, kmetijstva in šolstva, politiko reform in boj proti fašizmu. V zunanji politiki bo

(Nadaljevanje na 7. strani)

Iz spoznanja, da štejata krepitev stvarno obvezujoče internacionalistične zavesti med mladino in utrjevanja bratske enotnosti med slovensko in italijansko mladino v naših krajih temeljnim pogojem uspešnosti borbe za miroljubno sožitje zoper družbeno gospodarsko izkoriščanje in narodnostno zatiranje, je avtonomna tržaška federacija ZKMI izluščila sklep, da vtisne uresničevanju teh obvez sistematičnejšega zagona s prireditvijo praznika slovenske in italijanske internacionalistične mladine, ki naj se v prihodnje razvije v ustvarjalno izročilo.

Letošnji prvi praznik bo v Prosvetnem domu na Opčinah 13., 14. in 15. julija. Vsebinsko bo takole razčlenjen: petek bo posvečen solidarnosti z Vietnamom, za nasledno spoštovanje določil obeh pariških sporazumov in za osvoboditev političnih ječnikov, ki hirajo po Thieuovih ječah: O tem bosta spregovorila tovariša Tamara Blažina in član državnega tajništva ZKMI Paolo Nicchia. Pri posebni stojnici bo podporna nabirka za obnovo Vietnama. Pevca Ernesto o Bassignano in Gloria Diotallevi bosta predstavila splet borbenih ljudskih pesmi. V soboto bo dan solidarnosti z borbo narodov proti fašizmu v Evropi in v svetu. Na shodu bosta govorila zastopnik španskih «Comisiones obreras» tovariš Paolo Vaja in grški antifašist, član Domovinske osvobodilne fronte. Po nastopu saleškega pevskega zbora «Rdeča zvezda» bo v dvorani predvajanje filmov «Črna celina še čaka» Ansana Giannarellija in «Zapis iz Južne Amerike» Aljoše Zerjale.

Nazadnje bo nedelja posvečena bratstvu med slovensko in italijansko mladino. Po predvajanju filma Aljoša Zerjale z naslovom «Rizarna» bo nastopila mladinska folklorna skupina iz Portorocha. Sklepní pozdrav bosta prinesla predsednik Obalne konference Zveze mladine Slovenije tovariš Vladimiro Marchesan in član njenega predsedstva Andrej Šumenjak, v imenu prireditev pa pokrajinski tajnik Ugo Poli in Ravel Kodrič.

Delni pogled na udeležence 13. festivala DELA v Dolini Poleg vsakoletnih obiskovalcev naših prireditev smo letos srečali mnogo novih udeležencev.

Novo predsedstvo deželnega sveta

Dušan Lovriha izvoljen za tajnika predsedstva

Novoizvoljeni deželni svet je na svoji prvi seji, ki je bila v soboto, 7. t.m., izvolil novo predsedstvo. Predsednik je demokristjan Alfredo Berzanti, podpredsednika sta komunist Antonio Moschioni in socialist Arnaldo Pittoni; tajniki deželnega sveta pa so: Dušan Lovriha (KPI), Cogo in Martinis (DC) in Trauner (PLI).

Uresničili sta se dve pomembni dejstvi: za tajnika je bil izvoljen slovenski komunist Dušan Lovriha, fašisti pa so ostali popolnoma osamljeni.

K tema dejstvoma lahko s poučkom dodamo še tretje: Dušan Lovriha je zaprisegel v slovenskem in italijanskem jeziku. Isto je storil tudi svetovalec dr. Drago Štoka. To sta prva tovrstna primera v deželnem svetu in še en dokaz več, da šovinizem, za katerega se ogrevajo konservativci in predvsem misovci, izgublja tla pod nogami.

Berzanti je zasedel mesto, ki ga je v minulem mandatu imel dr. Ribezzi, ki prav tako pripada demokristjanski stranki. Berzantijevo kandidaturo za predsedniško mesto

je podprlo 41 deželnih svetovalcev iz vrst leve sredine. Zanimivo je dejstvo, da je komunist Moschioni prejel 15 glasov, to se pravi da sta zanj glasovala tudi dva svetovalca, ki ne pripadata skupini KPI.

Po ustoličenju novega predsedstva je spregovoril predsednik Berzanti. Med drugim je rekel, da bo vršil svojo novo funkcijo ob spoštovanju vseh sestavnih delov deželnega sveta ter izrazil prepričanje, da se bo skupščina zavzemala za razvoj dežele, za krepitev demokracije, za širše sodelovanje med volivci in deželnimi organi, za okrepitev krajevnih ustanov, za sožitje z narodnostnimi manjšinami in za prijateljestvo s soslednimi narodi. Berzanti je še poudaril, da se bo deželni svet uprl kakršnim koli oblikam nasilja in prevratniškim poskusom, ki bi ogražali demokratične pridobitve.

Komunisti so se vselej zavzemali za to, da bi deželni svet aktivneje posegal v celotno problematiko Furlanije-Juljske krajine; vztrajali so na stališču — in vztrajajo tudi danes — da deželnega sveta ne more nadomestiti deželni odbor, odnosno deželna vlada.

Vsekakor se bodo komunisti — kot vedno — borili, da bo avtonomna deželna ustanova postala to, kar predvideva njen poseben statut. V predvolilni bitki so bile postavljene v ospredje naslednje točke: odločne akcije za okrepitev demokratičnih ustanov in za preprečitev katerega koli prevratniškega poskusa; pobude za razvoj politike, ki naj omogoči, da se bo Furlanija-Juljska krajina rešila bremena vojaških služnosti in da bo nemoteno vršila svoje mednarodno poslanstvo, uresničitev politike, ki bo v prid gospodarskemu razvoju in izboljšanju življenjskih razmer državljanov, za temeljito spremembo delovanja deželnih organov, za likvidiranje centralističnega ustroja in klientelizma, za avtonomijo krajevnih ustanov, za novo politiko na področju deželnih financ, za razvoj demokracije in v tem okviru za globalno rešitev problemov slovenske narodnostne skupnosti.

Kriza levega centra v goriški pokrajini

Levi center v goriški pokrajini se je razbil. Socialisti so izstopili iz pokrajinske uprave.

Že več časa so obstajali vidni znaki, da bo do tega prišlo. Vendar pa se je to zgodilo ob glasovanju o proračunu in v zvezi z vprašanji psihiatrične bolnišnice. Proračun je bil sicer odobren s pičlo večino glasov (zanj so glasovali demokristjani, socialdemokrati in Slovenska demokratska zveza). Toda s tem, da je bil proračun odobren, se levosredinska koalicija še ni rešila.

Kriza leve sredine sega globlje. Ne gre samo za vprašanja psihiatrične bolnišnice kot skušajo prepričevati nekateri krogi. Znano je namreč, da obstajajo nesoglasja tudi med tistimi, ki so glasovali za proračun in proti nezaupnici, ki so jo predložili komunisti. Načelnik socialistične skupine je rekel, da so bili kršeni dogovori med strankami levosredinske koalicije in da je zato pokrajinsko vodstvo socialistične stranke naročilo Marku Waltritschu, naj za-

pusti mesto pokrajinskega podpredsednika.

Demokristjanski prvaki se boje, da se bo kriza še bolj razširila. Tudi zato so, verjetno, izjavili, da so »pripravljeni pozitivno rešiti vprašanja psihiatrične bolnišnice«. Toda, če pomislimo, da so podobna zagotovila dajali tudi preteklosti, ne moremo verjeti njihovim »pripravljenosti«.

Zares «interessante»

Iz uvodnika «Novega lista» o volilnih rezultatih:

«Naj reče kdo; kar hoče, toda edini slovenski deželni svetovalec, ki res velja in bo tudi v tretjem deželnem svetu veljal predvsem za slovenskega predstavnika, ne pa za predstavnika kake stranke, ki nosi v svojem imenu pridevnik Italijanska in ki bo zato zastopal res predvsem slovenske narodne INTERESSE, ne pa INTERESSE kake italijanske stranke, je predstavnik Slovenske skupnosti».

Politika SS je zares «interessante»!

Pojasnilo

V prejšnji številki so bili objavljene izidi deželnih volitev. V primerjavah z izidi deželnih volitev, ki so bile leta 1968 in 1964, ni bilo objašnjeno, koliko glasov je prejela KPI in koliko PSIUP. To pojasnilo objavljamo danes.

Na deželnih volitvah leta 1968 je KPI prejela 153.893 glasov, na deželnih volitvah leta 1964 pa 140.845 glasov. Leta 1968 si je zagotovila 12 sedežev v deželnem svetu, leta 1964 pa 11.

PSIUP je na deželnih volitvah leta 1968 prejela 35.644 glasov, na deželnih volitvah leta 1964 pa 20.156 glasov. Leta 1968 je PSIUP dobila 3 sedeže v deželnem svetu, leta 1964 pa 1 sedež.

Po razpustu stranke PSIUP so se vsi trije deželni svetovalci, ki so bili izvoljeni na njeni listi, pridružili komunistični skupini v deželnem svetu.

Na letošnjih deželnih volitvah je KPI prejela 166.018 glasov in si zagotovila 13 sedežev v deželnem svetu.

ODGOVORNI UREDNIK

Ob oblikovanju gorskih skupnosti

Za resnično samoupravo

Deželni zakon je treba spremeniti - Upoštevati je treba interese Slovencev - Kraška gorska skupnost naj upravlja tudi kraške rezervate

Zadnje volitve so pokazale, med drugim, da si prebivalstvo naše dežele želi večjega sodelovanja pri upravljanju skupnih zadev. Deželna ustanova, kakršno so oblikovali demokristjani in zavezniki, ki so v prejšnji koaliciji imeli znatno manjšo težo, je namreč poudarjala vse centralistične elemente. Ni se posluževala statutarne pravice (dolžnosti), da preko posebnih pooblastil krepí samostojno moč občin in drugih ozemeljskih organov ljudske demokracije; v enaki meri je centralizem bil poudarjen pri politiki samega odbora, ki je slonela prej na klientelizmu in na «privilegiranih» odnosih do določenih slojev prebivalstva.

Vsemu temu je treba sedaj narediti konec. Pogoji v tem smislu so nekoliko boljši, če upoštevamo okrepljeno moč levičarskih sil (KPI in PSI) ter vzporedno skrčenje sil v sami KD. Ne vemo v kolikšni meri bo to novo razmerje sil (v katerega gre vračunati tudi izjave socialistov, da želijo «novo» politiko v okviru deželnega levega centra), vplivalo na sestavo politično-upravnega programa deželnega odbora. Pač pa menimo, da bi bilo prav, če bi se nov odnos občutl predvsem v zakonodajnem delu zbornice in v odnosih med političnimi silami večinske koalicije in komunisti, ki predstavljajo močno silo, ki se veže na neposredne ljudske interese.

Med prvenstvenimi zahtevami, ki jih komunisti postavljamo za nov način vodenja dežele, so: demokratizacija odnosov med deželno in krajevnimi stvarnostmi (se pravi tudi demokratično gospodarsko načrtovanje), nadalje: spremenjen odnos do slovenskega prebivalstva, kateremu je treba zagotoviti — ob opustitvi nesmiselnih tez o «postopnosti» — ustrezno zakonodajno in socialno-gospodarsko zaščito ter nov, samostojnejši odnos dežele do osrednje rimske vlade. Skratka: dežela naj zaščiti in potencira svoj značaj «specifične avtonomije», ki jo predvideva sam deželni statut.

Glede prvega vprašanja je pomembno, kako se bo deželni svet

postavil pri vprašanju gorskih skupnosti. Te so sedaj v fazi oblikovanja. Občinski sveti se morajo izreči, kako naj bodo sestavljene in kakšno naj bo njihovo delo. V drugi fazi, po ustanovitvi skupnosti in izvolitvi njihovih vodilnih organov, bo treba sestaviti tudi njihove statute. V vseh teh primerih bo morala deželna vlada pokazati, kako namerava ravnati s tem pomembnim organom krajevné samouprave in definirati svoj odnos do slovenskega prebivalstva, ki je prisotno — z večjo ali relativno manjšo težo — v nekaterih gorskih skupnostih. Težnja je, da bi združili v nekaj gorskih skupnostih tista ozemlja, ki so strnjeno naseljena s Slovenci. Samo tako bodo vodstva teh skupnosti lahko prisluhnila potrebi, da pri gospodarskem načrtovanju na tem ozemlju upoštevajo tudi specifične interese slovenskega prebivalstva na Krasu, od Trsta do Gorice, v Brdih, v Benečiji, Reziji in Kanalski dolini.

Skupina KPI v deželnem zboru, je že izjavila, da se zavzema za spremembo zakona o gorskih skupnostih. To pomeni, da se borimo za to, da bi nudili skupnostim večjo samostojnost, poleg tega pa večja gospodarska sredstva. Pogoji za izdelavo ustreznih družbenih in gospodarskih posegov na teh podro-

čjih je tudi razpolaganje z ustreznimi proračunskimi skladi. Denar, ki ga je dala na razpolago prejšnja deželna uprava, je v tem smislu skrajno omejen in izzveni skoraj zasmehovalno, da je v programu gorskih skupnosti «premostitev zgodovinske zaostalosti hribovitih področij Furlanije-Juljske krajine».

Ko, končno, govorimo o gorskih skupnostih, za katere menimo, da jih naše prebivalstvo še vedno premalo pozna (in vendar so to «dežele» v malem), ne moremo mimo zahteve, naj gorske skupnosti pri oblikovanju svojih gospodarskih in družbenih posegih poskrbe — kot določa državni zakon št. 1102 — tudi za zaščito naravnega okolja. V tem smislu smo se komunisti borili in se bomo še zavzemali, skupaj s kraškim prebivalstvom, da se kraški gorski skupnosti prizna pristojnost, da upravlja neposredno tudi kraške rezervate.

Na drugem mestu ponatiskujemo stališče, ki ga je izdelala tržaška federacija KPI glede zaščite Krasa in kriterijih, ki naj bi jih upoštevali pri izdelavi ustrezne deželne norme.

Poudarjamo še, da je tudi to vprašanje eno izmed tistih, ki bi jih lahko dežela rešila z ustreznim pooblastilom, ki ga predvideva sam statut.

st. s.

Pet pogojev za zaščito in ovrednotenje Krasa

Komunisti so bili odločilen moment ljudske mobilizacije, katera je v deželnem svetu prekinila razpravo o absurdnem Belcijevem zakonu o kraških rezervatih. Vsekakor se problemi, katere je omenjeni zakon obravnaval, ne rešijo z enostavno odložitvijo. Komunisti se obvezujejo, da bodo v naslednji deželni zakonodajni dobi odločno nadaljevali boj v zvezi z vprašanjem kraških rezervatov, oziroma zaščite in ovrednotenja Krasa v najtesnejšem sodelovanju s kraškim prebivalstvom v prvi vrsti in z njihovo soudeležbo v najprimernejših oblikah.

Komunisti so mnenja, da morajo biti za sleherni zakonski ukrep, ki se tega problema tiče, nujno upoštevani naslednji kriteriji:

1. ekonomske socialne in kulturne probleme, ki zadevajo slovensko etnično skupnost, katera tvori veliko večino kraškega prebivalstva, je treba proučevati in reševati globalno, upoštevajoč celotno kraško področje;

2. vsak ukrep mora priznati krajevnim ustanovam, občinski upravi v prvi vrsti glavno pristojnost v tej zvezi. Sprejemanje ukrepov mora temeljiti na najširšem posvetovanju z neposredno prizadetim prebivalstvom in političnimi, gospodarskimi, družbenimi in kulturnimi organizacijami, ki delujejo na tem področju. Kraško prebivalstvo in njegove organizacije, naj aktivno sodelujejo pri sprejemanju teh ukrepov;

3. namen zaščite mora biti ovrednotenje
(Nadaljevanje na 4. strani)

Pet pogojev za zaščito Krasa

(Nadaljevanje s 3. strani)

in razvoj ekonomskih, socialnih in kulturnih dejavnosti tu živečega prebivalstva. Cilj zaščite je vsestranski razvoj; težke omejitve bi ga le ovirale. Omenjene omejitve ne bi predstavljale pozitivnih rešitev, obratno bi samo še bolj ogrožale celotno skupnost, katere obstoj je edino jamstvo za stvarno ohranitev naravnega okolja;

4. temelj zaščite krajevnih značilnosti in ohranitve naravnega okolja — tipičnega kraškega bogastva — mora biti taka politika, ki teži k razvoju in kvalifikaciji glavnih kraških ekonomskih dejavnosti, in sicer kmetijstva, obrtništva in turizma. Treba je zato nastopiti proti vsem onim ukrepom, ki bi razvoj omenjenih dejavnosti ovirali;

5. vzporedno z vsakim ukrepom o zaščiti, se morajo sprejeti tudi primerni ukrepi za ekonomski razvoj skupnosti, za okrepitev javnih struktur in socialnih uslug, kulturnih ustanov in dejavnosti, v okviru takega demokratičnega načrtovanja, ki naj temelji na pravilnem odnosu med mestom in podeželjem in ki naj odpravi vsako diskriminacijo.

Komunisti se obvezujejo, tudi upošte-

vajoč te ugotovitve, da bodo takoj na začetku tretje deželne zakonodaje predlagali temeljito spremembo onega deželnega zakona o gorskih skupnostih, katerega je deželna vladna večina odobrila, a ki omejuje in krši pravice občinskih uprav in ne jamči gorskim skupnostim nujno potrebnih finančnih sredstev.

Komunisti spodbujajo naj prebivalci razpravljajo o teh predlogih in naj se od vsega začetka zavzamejo za njihovo uresničitev na osnovi najširše enotnosti vseh demokratičnih sil. Na tej osnovi je mogoča priporočitev takega zakona in takih finančnih sredstev, ki ustrezajo resničnim potrebam po ohranjanju okolja, ki ustrezajo razvoju in spoštovanju kulturnih vrednot in drugih značilnosti slovenske narodnostne skupnosti, v okviru političnega ekonomskega in družbenega razvoja.

AVTONOMNA TRŽAŠKA FEDERACIJA
K. P. I.

Zaradi pomanjkanja prostora nismo mogli objaviti vesti o prireditvah in manifestacijah, ki so bile v raznih krajih naše dežele. Prosimo za razumevanje.

Uredništvo

Eno leto demokratične uprave Kmečke bolniške blagajne

Uprava pokrajinske bolniške blagajne za neposredne obdelovalce je lani, po dvanajstletnem obdobju komisarske uprave, prešla končno v roke demokratičnega odbora, ki so ga kmetovalci izvolili.

Novi odbor, ki je bil izvoljen na listi Kmečke zveze, je takoj naletel na težave, saj je ostal nepopoln zaradi odstopa predstavnikov opzijske liste. Kmečka zveza je namreč predstavila na volitvah nepopolno listo, zato da bi bili v novem odboru, v primeru njene zmage, lahko zastopani tudi predstavniki manjšinske liste.

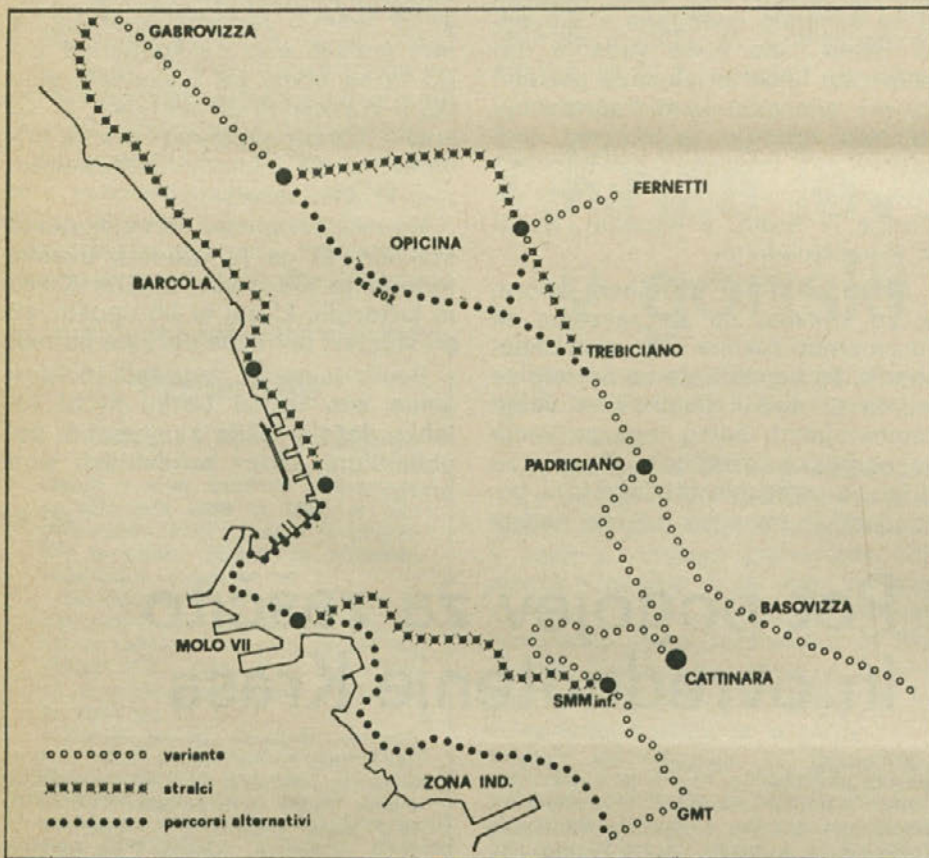
Novi odbor pod vodstvom predsednika Dušana Kodriča se je moral spoprijeti s številnimi težavami. Najprej je moral rešiti probleme osebja, katerih stalež je bil zapleten zaradi brezbržnosti prejšnjega komisarskega režima. To razpravljanje je vzelo odbornikom precej časa, ki bi ga lahko posvetili nujnejšim problemom zdravstvene zaščite kmetovalcev. Glavna naloga te ustanove je namreč, da nudi kmetovalcem zdravstveno pomoč, ki jo zakon predvideva ali pa dovoljuje. Doslej je bilo to delovanje precej okrnjeno, saj so bili deležni vsi zavarovanci le posredne ali neposredne zdravniške oskrbe ter pravice do bolnišnice. Upokojenci so nato prejeli še farmacevtsko pomoč, ki je bila s prvim julijem letos raztegnjena tudi na aktivne kmetovalce, obojim pa je bila nato priznana še dopolnilna podpora. Pripomniti pa je treba, da je vsa ta podpora še nepopolna, predvsem če upoštevamo, da so dohodki kmetovalcev zelo nizki in je skoraj nemogoče, da bi sami krili vse stroške za zdravljenje, ki so v zadnjem času zelo narasli. Dohodki kmetovalcev pa so ostali na isti ravni ali pa so se celo še bolj znižali.

Da bi bilo vsem pravicam kmetov zadoščeno, bi morala čimprej stopiti v veljavo zdravstvena reforma, po kateri bi bili kmetovalci izenačeni z ostalimi kategorijami delovnih ljudi, saj tudi sami delajo, pri tem pa niso deležni vseh tistih olajšav, ki se jih lahko poslužujejo drugi sloji.

Ena izmed glavnih programskih točk, ki jih je Kmečka zveza vključila v svoj volilni program, je bila

(Nadaljevanje na 5. strani)

Predlog, ki ga zagovarja KPI

Skica predloga, ki ga zagovarja KPI glede gradnje hitrih avtocest in priključkov na Krasu in v Trstu. Komunisti menimo, da je treba upoštevati interese tržaškega gospodarstva, pri tem pa zaščititi tudi interese prebivalstva. V tem smislu gre tudi naš predlog. Trasa avtoceste, kot jo predlaga uprava leve sredine v Trstu, z votlimi krogi. Tam, kjer so ti krogi prečrtani, predlagamo komunisti, naj se avtocesta ne gradi. V zameno predlagamo drugo traso, ki je označena s črnimi pikami.

Skratka predlagamo: 1. naj se Opčine ne zaprejo v »otok« in v ta namen, naj bo trasa avtoceste enaka trasi »trbiške« ceste s priključkom na Frnetiče; 2. odpravi naj se nepotrebna barkovljanska vpadnica — poveza s pristanišči je možna tudi z lokom, ki naj mimo »Grandi motori« in industrijskega pristanišča sledi črti morskega brega; 3. poenostavi je treba katinarsko vpadnico, odpraviti vpadnico preko Magdalene in Sv. Jakoba.

Eno leto demokratične uprave

(Nadaljevanje s 4. strani)

poleg popolne zdravstvene podpore vsem zavarovancem tudi uvedba dvojezičnosti. Slovenski kmetje, ki sestavljajo ogromno večino zavarovancev tržaške kmečke blagajne, so morali doslej poslovati vedno v italijanskem jeziku zaradi pomanjkanja ustreznih uradnikov z znanjem slovenščine.

Odbor, ki je bil lani izvoljen in ki predstavlja interese vseh tržaških kmetovalcev, saj je tudi sam sestavljen izključno iz kmetov, je začel takoj ukrepati, da bi zadostil tej potrebi.

V kratkem bo razpisan natečaj za mesto stalnega uradnika, ki bo moral obvezno obvladati slovenščino. Slovenski kmet se bo tako lahko obrnil na svojo ustanovo v svojem jeziku in bo imel od nje tudi odgovor v materinem jeziku. Bolniška blagajna je vzela začasno v službo uradnika z znanjem slovenskega jezika. Z zadovoljstvom je treba ugotoviti, da se kmetovalci vedno bolj sproščeno obračajo na bolniško blagajno v svojem jeziku in da je uradnik, ki obvlada slovenski jezik, največ zaposlen.

Do razpisa natečaja bo prišlo v kratkem, saj je odvetnik Sanzin na prošnjo odbora Blagajne izdelal študijo o možnosti uporabe dvojezičnosti v tržaških javnih ustanovah, potem ko sta bila predsednik in podpredsednik tržaške pokrajinske bolniške blagajne Dušan Kodrič in Alojz Debelis na posvetovanju z osrenjim vodstvom v Rimu. Tu so predstavniki tržaških kmetov naleteli na popolno razumevanje glede vseh problemov tržaške blagajne, ki deluje v posebnem položaju. Zaradi zapletene birokratske poti pa se je praktična izvedba vseh nalog, ki si jih je zadal novi odbor pred enim letom, precej zavlekla, neodvisno od želja odbora samega.

P. R.

V POČASTITEV SPOMINA

30. Junija je minilo 15 let od dneva, ko je umrla Ana Komar. V počastitev njene spomina daruje sin Milan Komar iz Domja 5.000 lir za tiskovni sklad DELA.

Ob sedmi obletnici smrti brata Rudija Wilhelma prispeva sestra Ivanka 5.000 lir za sklad DELA.

PRISPEVKI

Tov. Caharija iz Nabrežine je ob svojem življenjskem prazniku prispeval 4000 lir za sklad DELA.

S. Križmančič daruje za DELO 5.000 lir.

Vsem darovalcem se iskreno zahvaljujemo.

Sadovi pravih izbor v videmski pokrajini

Porast glasov za KPI in uveljavitev slovenskega kandidata, tov. Predana

Ko ocenjujemo volilne izide v slovenskih krajih videmske pokrajine, moramo imeti pred očmi vrsto faktorjev, ki se izmikajo operacijam s števkami in odstotki. Predvsem s števkami, saj so razlike v številu volivcev od volitev do volitev zelo velike. Če torej primerjamo izide teh deželnih volitev s prejšnjimi deželnimi ter z zadnjimi političnimi volitvami, moramo upoštevati predvsem dvoje: na deželnih volitvah 1968 ni bila v videmskem okrožju prisotna socialistična stranka; število volivcev je pri političnih volitvah bilo znatno višje, saj je prišlo volit dokajšnje število emigrantov, kar za zadnje deželne volitve ne velja. Ob tem pa je seveda treba omeniti, da je odstotek tistih, ki oddajajo svoj glas naprednim strankam, med emigranti znatno višji kot med prebivalstvom samih beneških dolin.

Da tudi letos volitve niso potekale povsem v redu, dokazuje vrsta dejstev. Marsikatera oseba v Nadiških dolinah, ki velja za levo usmerjeno, ni dobila domov volilnega potrdila. Šli so celo dlje: v Dreki so nekatere mlade volilce »pomotoma« vključili v seznam umrlih, izbrisali so iz seznamov ime enega izmed članov glavnega odbora Društva slovenskih izseljencev, ki je doslej vedno volil, medtem ko so v seznamih iste občine ostala imena umrlih. Tudi mahinacij, ki naj bi preprečile udeležbo pri volitvah, ni manjkalo. Nekateri hujšakači so v dneh pred volitvami prepričevali ljudi iz Gorenjega in Dolenjega Brda, pa tudi iz Topolovega, naj ne gredo na volišča in tako protestirajo, ker jim oblasti še niso uredile cste in vodovoda. Nekateri so nasledili, hujšakači pa so skrivaj le odšli na volišče ter oddali svoj glas demokristjanom. Zakaj je bilo to potrebno, lahko razumemo, če vemo, da v teh vaseh uživa velik ugled Izidor Predan, ki je kandidiral na listi KPI.

Proti KPI in proti slovenskemu kandidatu je bila naperjena vsa vo-

lilna propaganda drugih političnih sil. Ni pa vselej ta protikomunistična in protislovenska gonja potekala jasno in odkrito, čeprav ni težko sklepati, od kod je izhajala. DC je postavila proti Predanovi kandidaturi kandidato Romana Speccogne iz Podbonesca, ki je bil sicer izvoljen, vendar predvsem z glasovi, ki jih je kot predstavnik struje »Forze nuove« prejel v Furlaniji. Zato je treba njegovo izvolitev ocenjevati predvsem v luči notranjih trenj v DC, v luči nezaupnice, ki je iz teh volitev prišla tistim demokristjanskim prvakom, ki so v pretekli dobi bili na čelu dežele. Vendar je v krajavnem merilu bila kandidatura Romana Speccogne demokristjanom nadvse dobrodošla, saj so tako imeli domačina, ki so ga lahko postavili proti Predanu. Sicer pa je uradna volilna kampanja DC potekala na osnovi obljub, ki ne bodo, kot kaže dosedanja praksa, nikoli izpolnjene.

Zato pa je bila toliko bolj živahna tista podtalna, anonimna propaganda, ki je bila vsekakor bližja trikolornemu divjanju v prvih povojnih letih kot pa omikani volilni kampanji. Bila je direktno usmerjena proti tovarišu Predanu kot Slovincu in komunistu.

Naj omenimo kot primer take propagande ciklostilen letak, ki ga je podpisal »il valligiano«. Letak prinaša skonstruiran pogovor med Tonijem in Marijo, ki se vračata s pogreba Ivana Trinka. Hudujeta se, ker so bili na pogrebu predstavniki slovenskih organizacij in slovenski pevski zbor iz Gorice, ker so na nekaterih vencih bili slovenski trakovki z rdečo zvezdo, ki predstavlja »il comunismo di Tito«. Duhovnike obtožujeta, da so postali komunisti. Potem pa spregovorita o govorniku — Predanu —, ki naj bi bil po mnenju Tonija »smrkavec, neizobražen in vohun«. Na koncu sledi še napad na oblasti, ki naj bi se hotele poslužiti slovenske manjšine kot sredstva za deželno avtonomijo, čemur naj bi sledile še »scuo-

(Nadaljevanje na 6. strani)

Sadovi pravih izbir v videmski pokrajini

(Nadaljevanje s 5. strani)

le slave». Do tu razgovor iz leta 1954. Sledi pripis, v katerem «valigiano» upotavlja, da kurija še ni sprejela nobenih ukrepov proti slovenskim duhovnikom, da je do deželne avtonomije prišlo zaradi manjšin, ki jih v videmski pokrajini ni, ter da sedaj manjkajo samo še slovenske šole. «Attendete passivamente — votate i candidati filoslavi e avrete anche quelle!».

To je samo eden izmed primerov take propagande. Sicer pa so vsi mladi delavci in intelektualci, ki so podpisali poziv volilcem, naj glasujejo za slovenskega kandidata na listi KPI, dobivali anonimna grozilna pisma.

Težko je tu določevati mejo med antikomunizmom in narodnostno mržnjo. Težko je tudi ugibati, ali bi prišlo do tako ostrih napadov na komuniste, ko bi na listi ne bilo med kandidati tako vidnega Slovenca. Eno je pa gotovo: šlo je za načelno izbiro, od katere partija ne bi mogla odstopiti, tudi za ceno izgub.

Do izgub pa ni prišlo; nasprotno, v sedmih nadiških občinah je KPI napredovala za dober odstotek v primerjavi z lanskimi političnimi volitvami (in to kljub odsotnosti emigrantov). Najvidnejši uspeh je bil dosežen v občini Grmek, kjer je KPI dobila skoraj 5 odstotkov glasov več kot na deželnih volitvah 1968 ter celih 8 odstotkov več kot na zadnjih političnih volitvah. Dober rezultat je bil tudi v dreški in svetlenarski občini, pa tudi v Bardu v Terski dolini ter v narodnostno mešči občini Fojda.

Po številu preferenčnih glasov pa se je tovariš Predar uvrstil na drugo mesto med kandidati iz Beneške Slovenije na listah raznih strank, prekosil ga je namreč edino demokristjan Romano Speccogna. V trikotniški vzdušju, ki je bilo osnovna značilnost te volilne kampanje v Beneški Sloveniji, pomeni porast komunističnih glasov ter osemstvo in več preferenčnih glasov za slovenskega kandidata, zelo dosti: potrjuje namreč pravilnost naših izbir, istočasno pa pomeni, da se tudi v Beneški Sloveniji dviga socialna in narodnostna zavest, da je vedno več ljudi, ki se ne pustijo ustrahovati, da dolgoletno požrtvovalno in dosledno delo naših tovarišev ni bilo odveč.

ŽIVA GRUDEN

O nedavnih dogodkih v Latinski Ameriki

Golpisti in prevratniki naj si ne delajo utvar

«Golpe» v Urugvaju in poskus državnega udara v Čilu: to sta zadnja in najpomembnejša dogodka na političnem pozorišču latinskoameriškega subkontinenta. Oba nazorno kažeta, koliko težav bodo morale še premestiti južnoameriške države na poti osvobajanja izpod washingtonskega jarma.

Začnimo pri Urugvaju. Državo so še pred desetimi leti imeli za Švico Latinske Amerike, nato pa je jela njena gospodarska moč nevstavlivo padati, in kot je že v svetu običaj, so izgubo drago plačali manj premožni sloji. Po drugi strani pa so v zadnjem desetletju politični komentatorji imeli Urugvaj za državo, ki naj bi po Kubi prva stopila na pot revolucionarnega boja proti domačim velekapitalistom in zemljiškim lastnikom ter njihovim pokroviteljem. To se ni zgodilo. S podporo vojakov je prevzel vso oblast predsednik republike Juan Maria Bordaberry, sin zemljiških veleposestnikov in pristaš najbolj zakrknjene in reakcionarne politike.

Očitno je, da je za urugvajskimi «golpisti» dolga roka ameriškega kapitala. V zadnjih letih so v nekaterih latinskoameriških državah prišli na oblast demokratski režimi, ki so se otrsli skoraj suženjskega odnosa do ZDA. «Yankies» pa se ne dajo kar tako izgnati iz kontinenta, ki so ga imeli in ga še imajo za svoje zasebno lovišče, kjer njihove večnacionalne družbe kopičijo bogastvo na krvi in potnih sragah tamkajšnjih delavcev. V Urugvaju se jim ni bilo treba veliko truditi, da so našli prave zaveznike. Zemljiški veleposestniki so gledali z nezaupanjem na vsako reformo, ki bi lahko le količkaj okrnila njihovo oblast, ki bi jim lahko odtujila le košček Pampe, kjer se pase njihova živina.

Zaključek je neizbežen: «golpe» najbolj zakrknjenih vojaških poveljnikov. Preseneča le, da je vojakom uspelo toliko časa preslepiti opozicijo v državi, ki ima dolgo parlamentarno in demokratsko tradicijo. Dejstvo je, da so perujski prosvetljeni častniki, ki so odtujili državo ameriškemu jarmu in stopili na demokracijo in reform, preslepili marsikatero južnoameriško levičarsko gibanje. Tudi v Urugvaju se je levica nadejala posega prosvetljenih častnikov in upala na udar, ki bi se zgledoval po perujskem modelu. Kako bridko so se zmotili so spoznali prav

v teh dneh, ko je vojska streljala proti manifestantom, ko je zaprla vse vidnejše liderje opozicije in vzpostavila v državi vzdušje terorja.

Istočasno z državnim udarom desnice pa se je dvignilo tudi urugvajsko ljudstvo. Sindikati so napovedali splošno stavko in kjub politiki ustrahovanja in istočasnega prilizovanja «golpistom» ni uspelo zlomiti odpora prebivalstva. Državni udar je celo zaostрил spore v vojski sami do kritične točke. Urugvajski begunci, ki so pribežali v Buenos Aires, poročajo o čedalje ostrejšem spopadu med zakrknjenimi reakcionarnimi častniki in njihovimi prosvetljenimi kolegi, ki se zgledujejo po perujskih vojaških poveljnikih. Točneje, letalstvo, mornarica in del pehote zagovarjajo ustavo in odločno nasprotujejo generalom, ki so podprli Bordaberryja. Da so si ZDA in njihovi podrepaniki naredili medvedjo uslugo, ko so prekomerno nategnili zanko?

Položaj v Čilu je drugačen, čeprav sta si državi zelo podobni zaradi dolge demokratične tradicije. Ustavi zvesti vojaki so prejšnji teden v nekaj urah zatrli pustolovski poskus peščice vojaških upornikov. Vlada levičarske koalicije «Unidad popular» ni bila nikoli v nevarnosti, a upor v vojski je bil alarmni zvonec, ki je opozoril na nevarnost. Že sam potek udara daje misliti, da je bil «golpe» širše zasnovan, le da so se verjetno drugi oddelki v zadnjem trenutku premislili.

Težave predsednika Salvadorja Allendeja in levičarske vladne koalicije izvirajo v glavnem iz težkega gospodarskega položaja v Čilu in v svojskosti čilske revolucionarne poti. Razumljivo je, da je v državi položaj kaotičen, saj se že tri leta bije oster boj za oblast, čeprav z ustavnim orožjem, med Allendejem, ki hoče peljati državo v socializem, in in silami, ki temu odločno nasprotujejo.

Gospodarske težave pa je Allende podedoval po prejšnjih vladah, le da jih je opozicija še zaostрила s svojo neodgovorno obstrukcionistično politiko. Poleg tega pa so se za časa Freya v prazne čilske blagajne stekali milijoni ameriških dolarjev, medtem ko nima levičarska vlada na razpolago niti kreditov medameriške in mednarodne banke. Da je omejil primanjklaj (cena bakra na mednarodnem tržišču je močno padla in proizvodnja se je zmanj-

(Nadaljevanje na 7. strani)

O nedavnih dogodkih v Latinski Ameriki

(Nadaljevanje s 6. strani)

šala, baker pa predstavlja 9 odstotkov čilskega izvoznega blaga) je bil Allende prisiljen drastično zmanjšati uvoz potrošniškega blaga in od tod pomanjkanje dobrin na čilskem tržišču, bohotenje črne borze in nezadovoljstvo čilskih gospodinj.

Res je tudi, da se je «Unitad popular» morda nekoliko prenačil pri poddržavljenju tujih podjetij. Ameriške družbe so odpeljale vse tehnično opremo, tovarne pa upravljajo vladni funkcionarji, ki niso bili večji v uporabi modernih proizvodnih strojev. Produkcija je močno padla in še poslabšala že itak težak položaj čilskega gospodarstva. Zgodilo se je to kar se vedno dogaja, ko se nerazvita država skuša otresti suženjskega jarma bogatih gospodarjev.

Kljub vsemu pa je neuspeh poskus državnega udara okreplil Allendejev položaj, ker je neposredno pokazal kdo brani ustavo in kdo skuša s silo sprevreči demokratični režim v državi. Po likvidaciji «golpistov» je imela «Unitad popular» na izbiro dve rešitvi: navezati se na centristične sile (DC ali vojsko) in zavreti za vselej revolucionarni proces ali pa nadaljevati po dosedanjih poti, ki terja od vseh Čilencev veliko žrtovanja.

Levičarska koalicija se je odločila za drugo pot. Zelo verjetno je, da bo skušala pripraviti novo orožje za utrditev svoje oblasti. Dalj časa se že govori o referendumu, ki naj bi odobril ustavne spremembe, potrebne za gradnjo socializma v Čilu. Doslej je Allende okleval, ker ni bil gotov zmage, verjetno pa je, da se bo v kratkem odločil za to potezo. «Čilska revolucija ne pozna poti nazaj» — je pred nekaj dnevi poudaril tajnik KP Corvalan in dodal: «Če bo potrebno bomo branili tudi z orožjem dosedanje dosežke. «Golpisti» in prevratniki naj si nikar ne delajo utvar, čilsko ljudstvo je trdno odločeno braniti svojo oblast».

V. T.

DELO

glasilo KPI za slov. narod. manjšino
Direktor Marija Bernetič
Ureja uredniški odbor
Odgovorni urednik:
Anton Mirko Kapelj
Uredništvo in uprava: Trst, Ul. Capitolina, 3 - telef. 744-046 - 744-047
Dopisništvo v Gorici: Ul. Locchi, 2
Letna naročnina 1.000 lir
Poštni tekoči račun: Tst 11/7000
Tisk: Tiskarna Riva, Trst, Ul. Torrebianca 12.

Radi bi «rehabilitirali» vojno v Vietnamu

Jane Fonda, znana ameriška bojovnica za mir, razkrinkuje zastrupljanje javnega mnenja

Ameriški tisk je preplavljen s spektakularnimi zgodbami nekdanjih ameriških ujetnikov, ki pripovedujejo, kako naj bi jih bili mučili v Severnem Vietnamu.

Ali so te zgodbe resnične? Vsekakor ni dvoma, da jih uporabljajo za «opravičevalno» propagando, in prav to žali tiste Američane, ki niso naklonjeni Nixonovi politiki. Jane Fonda, znana filmska igralka, je v posebnem biltenu, ki ga je izdal ameriški odbor za mir v Vietnamu, razkrinkala tako zastrupljanje, ki bi utegnili voditi v fašizem.

Jane Fonda je med drugim zapisala: «Pozimi leta 1971 je več sto veteranov, ki so se vrnili iz Vietnamu, organiziralo v Detroitu svojevrstno demonstracijo proti vojni. Vpričo ameriške javnosti so trgali s prsi trakove in zvezde ter pripovedovali o strahotah, ki so jih delali ameriški vojaki v Vietnamu. To pogumno dejanje, ki naj bi pomagalo bolje spoznati vojno, pa jim ni prineslo slave. Nasprotno, redka poročila, ki so govorila o njihovem dejanju, so celo izražala dvome o njihovi identiteti.

Sedaj se je skoraj šeststo vojnih ujet-

nikov, ki so na videz zdravi, vrnilo iz Severnega Vietnamu. Nekaj jih je takih, ki trdijo, da so bili mučeni, in puščajo jim, da ustvarjajo vtis, kot da so bila mučenja sistematična in posplošena. Časopis 'Time Magazine' je pisal: 'Končno lahko povemo!' In nihče ni govoril o 'domnevnih mukah' ali o 'domnevnih ujetnikih'.

Ne bom trdila, da so vse pripovedi o surovem ravnanju z ujetniki izmišljene. Nisem bila zraven in surovost z ujetniki ni nikoli opravičljiva. Laž pa je, in to organizirana laž, če hočejo prepričati, da je splošna navada Vietnamcev ta, da mučijo ujetnike.

Trenutno je videti resnica taka, da je manjše število ujetnikov izjavilo, da so jih mučili. Mnogi izmed njih imenujejo mučenje to, da so bili prisiljeni jesti riž, piti toplo vodo (Vietnamci vodo prevro, da uničijo bakterije), da so morali ubogati paznike in da so jih spravili v samico. Enako število je takih, ki govorijo o težkih razmerah, in nekateri ne kritizirajo Vietnamcev.

Če so nekateri teh ljudi iskreni, moramo pomisliti tudi na rasizem, ki bi utegnil obarvati njihove razloge, kakor tudi na okoliščine tega tako imenovanega surovnega ravnanja. Koliko surovosti je šlo na račun sistematičnega odklanjanja izpolnjevanja predpisov. Koliko zaporov v samici lahko razložimo s tem, da so jetniki kovali zarote.

Seveda jih moramo sprejemati z veseljem, srečni moramo biti, ker so se vrnili zdravi, ne smemo pa delati medvedje usluge njim in nam s tem, da jih slavimo kot heroje. To namreč niso navadni vojaki, temveč izbrani, dobro plačani ljudje, ki sedaj sodelujejo v kampanji za 'rehabilitacijo vojne'. Ti, ki jih poslušamo, niso vojaki brez nog in brez dela; gre za oficirje, ki spadajo v vojaško elita.

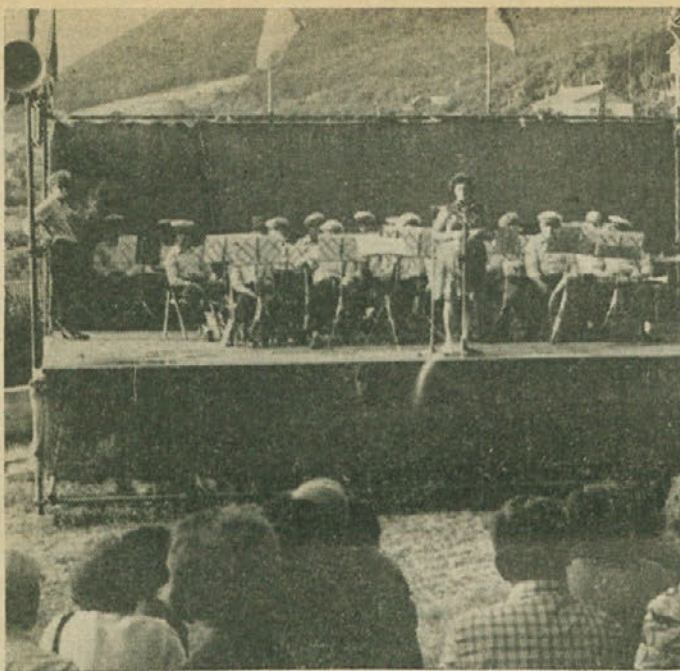
Nekateri so pogumno priznali, da so se spremenili. 'Imel sem čas za razmišljanje o tem, kar smo počeli tam doli, in pekla me je vest', je dejal kapetan Wilber, ki sem ga srečala v Hanoju. Toda Pentagon ne izbira svojih herojev med takimi ljudmi. Izbira jih druge. Na primer tistega bivšega jetnika, ki opisuje teroristične napade ob božiču v Severnem Vietnamu (kot 'najlepši spektakel na svetu').»

Nova vlada

(Nadaljevanje s 1. strani)

KPI razvila pobude o problemih pomicitve, zmanjševanja oboroževanja na sredozemskem področju, za mir na Bližnjem vzhodu in za demokratizacijo Evropske gospodarske skupnosti.

Kakšno politiko bo KPI vodilo do nove vlade? Berlinguer tako-le odgovarja na to vprašanje. Od nove vlade bodo zahtevali pobude, ki naj omogočijo hitre in pozitivne rešitve, istočasno pa se bodo zavzemali za premostitev te vlade, ker se zavdajo njene neustreznosti glede na težavnost položaja. To bo torej drugačna opozicija, ki pa ne bo popustljiva. To bo aktivna in obenem stroga opozicija. Njen namen bo uvesti nove odnose med vlado in sindikati, med vlado in deželami, med vlado in državljani, med vlado in parlamentom, v okviru katerega ne sme biti ovir za korektno dialektiko med večino in opozicijo.

Festival DELA v Dolini, ki se je vršil v dneh od 29. junija do 1. julija 1973, je popolnoma uspel. Čeprav je bilo iste dni več prireditvev na Tržaškem, se je festivala udeležilo veliko število tovarišev in prijateljev. Za organizacijo so skrbeli člani sekcije KPI iz Brega, za kar jim gre priznanje. Na otvoritveni prireditvi je sodelovala godba iz Ricmanj, spregovorila pa je članica tajništva tržaške federacije KPI Jelka Gerbčeva.

Osrednja festivalska prireditev je bila v nedeljo 1. julija popoldne. Govorila sta deželna svetovalca Antonino Cuffaro in Dušan Lovriha, predsedoval pa je German Švara, tajnik sekcije KPI v dolinski občini. Vsi trije so govorili o političnem položaju, o pomenu izidov deželnih volitev in o perspektivah, ki se odpirajo po nazadovanju Krščanske demokracije in napredovanju levičarskih sil. Govorili so seveda tudi o vlogi, ki jo ima komunistični tisk.

Festivalske prireditve je zaključil znani folklorni ansambel STUDENT z Reke. Ansambel je izvajal pester spored pesmi in plesov jugoslovanskih narodov. Posredoval je tudi nekatere pristne istrske plesne. Številno občinstvo je goste z Reke navdušeno sprejelo, kar so potrdili tudi aplavzi med samim sporedom.

Tovariši, ki so bili zaposleni v kioskih, so imeli polne roke dela. Kot običajno so vsi tovariši opravljali svoje delo prostovoljno in brezplačno. Zato jim gre še posebna zahvala. (Na sliki: skupina, ki je pekla okusne piščance).

Godba iz Brega je sodelovala na osrednji nedeljski festivalski prireditvi.

Na festivalskih prireditvah sta sodelovala tudi moška pevska zbor Valentin Vodnik iz Doline in Slavec iz Ricmanj (Na gornji sliki zbor iz Doline).